

ISSN 2227-2844

ВІСНИК

**ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

№ 1 (298) ЛЮТИЙ

2016

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

№ 1 (298) лютий 2016

Частина II

Засновано в лютому 1997 року (27)
Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ № 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)
Наказ Міністерства освіти і науки України № 793 від 04.07.2014 р.

Журнал включено до переліку видань реферативної бази даних
«Україніка наукова» (угода про інформаційну співпрацю
№ 30-05 від 30.03.2005 р.)

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 7 від 29 лютого 2016 року)

Виходить двічі на місяць

28.	Клочан Ю. В. Майстерність соціального педагога в попередженні і вирішенні міжособистісних конфліктів.....	204
29.	Краснова Н. П. Ситуаційно-рольова гра як засіб розвитку у підлітків суб'єктності у взаємодії.....	211
30.	Литвинова Н. А. Соціально-педагогічна робота в умовах недержавних організацій (на прикладі Луганського обласного відділення «МБО БФ «СОС Дитяче містечко»).....	223
31.	Максимовська Н. О. Принципи управління системою анімаційної соціально-педагогічної діяльності зі студентською молоддю у сфері дозвілля.....	232
32.	Малков Д. Ю. Соціально-педагогічні шляхи організації змістовного дозвілля підлітків за місцем проживання.....	241
33.	Муляр Н. В., Тимошенко Н. Є. Соціалізація дітей з інвалідністю молодшого шкільного віку в умовах Центру соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями.....	249
34.	Отрошенко Н. Л. Соціально-педагогічна та психологічна підтримка дітей та молоді у стресових ситуаціях на депресивній території.....	257
35.	Проскурняк О. І. Соціокультурне виховання дітей з порушеннями інтелекту засобами поліхудожньої творчості.....	264
36.	Скорік Х. Є. Соціально-педагогічна підтримка родин з дітьми: резильєнтний підхід.....	269
37.	Спіріна Т. П., Качан А. В. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів.....	278
38.	Степаненко В. І. Результати впровадження системи профілактики асоціального впливу релігійних культів на підлітків у соціально-педагогічному середовищі загальноосвітньої школи.....	285
39.	Тунтуєва С. В. Супервізія як метод професійної підтримки батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу та прийомних батьків.....	292
40.	Чернецька Ю. І. Критерії та показники ресоціалізованості наркозалежних осіб.....	299
	Відомості про авторів.....	307

Т. П. Спіріна, А. В. Качан

**АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА ПІДЛІТКІВ
ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА**

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується кризовими станами в економіці, культурі, освіті, політиці тощо і, саме, підлітки під впливом зовнішніх факторів, виявились найбільш вразливою частиною соціуму. Прагнення бути причетними до суспільних явищ, самоствердитись на фоні інших, призводить до внутрішнього конфлікту, штучного гальмування особистісного розвитку. Невміння зайняти активну соціальну позицію формує установки на адиктивну стратегію поведінки. Найбільш вразливими до вживання психоактивних речовин є учні професійно-технічних навчальних закладів.

Аналіз раніше проведених досліджень профілактики вживання психоактивних речовин серед підлітків, вказує на те що профілактична діяльність організовується переважно стихійно й представлена тематичними лекціями лікарів, психіатрів-наркологів чи працівників правоохоронних органів. Проте, як показує практика, такий підхід не відповідає основним вимогам профілактичної діяльності через відсутність послідовності, перманентності та врахування реальної ситуації [7]. Питання профілактики адиктивної поведінки завжди

займало важливу роль у соціально-педагогічній роботі з учнівською молоддю. Одними з перших почали дослідження даного питання В. Бітенський, Б. Братусь, Д. Колесов, С. Кулаков. Дослідження впливу психоактивних речовин на фізичний та психічний стан неповнолітніх проводили В. Бехтерев, І. Сеченов тощо. Значущими щодо пошуку ефективних шляхів профілактики вживання психоактивних речовин і пов'язаних із ним правопорушень підлітків є дослідження О. Безпалько, О. Ващенко, Н. Заверико, І. Зверєвої, Н. Змівець. Отримало свій розвиток дослідження технологічних аспектів профілактики адиктивної поведінки у розробках Т. Андрєєвої, К. Красовського, І. Сомової, Т. Яценко.

Мета статті - визначити основні причини виникнення адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів й окреслити можливі шляхи профілактики.

Вступ підлітків до професійно-технічних навчальних закладів переживається ним як акт різкого переходу до нового стану – дорослості. Саме в цей період у них виникає бажання самоутвердитися, довести всім свою значущість. Тому під впливом мікросередовища прояви ризикованої поведінки постають способом задоволення потреби у спілкуванні, самовираженні, реагуванні на несприятливу атмосферу в сім'ї і жорстоке поводження з боку батьків, досягненні значущої мети.

Загалом під ризикованою поведінкою розуміють поведінку, що сприймається як необдумані та нерозсудливі вчинки, які здійснюються в особливих емоційних станах або внаслідок необізнаності чи недостатньої поінформованості відносно ризиків, що можуть її супроводжувати, і в результаті якої є ймовірність виникнення порушення здоров'я чи інших небезпек, як для того, хто так себе поводить, так і для його оточення [5].

Серед причин розвитку ризикованої поведінки у підлітків можемо виділити природну цікавість до всього нового, епіатажного; потребу у перевірці своїх можливостей у самоствердженні; бажання бути поміченим, виділитись в натовпі; протест проти обмеженості у свободі самовираження; недостатність необхідної інформації або її недостовірність щодо можливих наслідків тих чи інших дій і вчинків; складні життєві обставини, що ситуативно спонукають до різних видів ризику; безвідповідальне ставлення до себе та своїх дій [6].

Результати опитування учнів професійно-технічних навчальних закладів, що проводилося у грудні 2012 року [3], засвідчило, що кількість молодих людей у віці 15 – 17 років, які вживали алкогольні напої хоча б раз протягом життя сягає 86,6%. Більше 40% опитаних підлітків повідомили, що перша спроба будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13 років або раніше. До досягнення 15 років більше 65% підлітків вже знайомі з алкоголем. Найбільший відсоток тих (17,6%), котрі вказали, що спробували міцні алкогольні напої у віці до 13 років, виявився серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. Майже третина опитаних підлітків (30 %) мали практику

займало важливу роль у соціально-педагогічній роботі з учнівською молоддю. Одними з перших почали дослідження даного питання В. Бітенський, Б. Братусь, Д. Колесов, С. Кулаков. Дослідження впливу психоактивних речовин на фізичний та психічний стан неповнолітніх проводили В. Бехтерев, І. Сеченов тощо. Значущими щодо пошуку ефективних шляхів профілактики вживання психоактивних речовин і пов'язаних із ним правопорушень підлітків є дослідження О. Безпалько, О. Ващенко, Н. Заверико, І. Зверєвої, Н. Змівець. Отримало свій розвиток дослідження технологічних аспектів профілактики адиктивної поведінки у розробках Т. Андрєєвої, К. Красовського, І. Сомової, Т. Яценко.

Мета статті - визначити основні причини виникнення адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів й окреслити можливі шляхи профілактики.

Вступ підлітків до професійно-технічних навчальних закладів переживається ним як акт різкого переходу до нового стану – дорослості. Саме в цей період у них виникає бажання самоутвердитися, довести всім свою значущість. Тому під впливом мікросередовища прояви ризикованої поведінки постають способом задоволення потреби у спілкуванні, самовираженні, реагуванні на несприятливу атмосферу в сім'ї і жорстоке поводження з боку батьків, досягненні значущої мети.

Загалом під ризикованою поведінкою розуміють поведінку, що сприймається як необдумані та нерозсудливі вчинки, які здійснюються в особливих емоційних станах або внаслідок необізнаності чи недостатньої поінформованості відносно ризиків, що можуть її супроводжувати, і в результаті якої є ймовірність виникнення порушення здоров'я чи інших небезпек, як для того, хто так себе поводить, так і для його оточення [5].

Серед причин розвитку ризикованої поведінки у підлітків можемо виділити природну цікавість до всього нового, епіатажного; потребу у перевірці своїх можливостей у самоствердженні; бажання бути поміченим, виділитись в натовпі; протест проти обмеженості у свободі самовираження; недостатність необхідної інформації або її недостовірність щодо можливих наслідків тих чи інших дій і вчинків; складні життєві обставини, що ситуативно спонукають до різних видів ризику; безвідповідальне ставлення до себе та своїх дій [6].

Результати опитування учнів професійно-технічних навчальних закладів, що проводилося у грудні 2012 року [3], засвідчило, що кількість молодих людей у віці 15 – 17 років, які вживали алкогольні напої хоча б раз протягом життя сягає 86,6%. Більше 40% опитаних підлітків повідомили, що перша спроба будь-яких алкогольних напоїв відбувається у віці 13 років або раніше. До досягнення 15 років більше 65% підлітків вже знайомі з алкоголем. Найбільший відсоток тих (17,6%), котрі вказали, що спробували міцні алкогольні напої у віці до 13 років, виявився серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. Майже третина опитаних підлітків (30 %) мали практику

статевих стосунків. Наявність статевих стосунків серед учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів I курсу – 43%, серед учнів II та III курсів – 52% [2].

Ми вважаємо, що такі дані є певним сигналом існування загрози для здоров'я молодого покоління, і соціального благополуччя суспільства в цілому, оскільки вживання психоактивних речовин, сприяє поширенню венеричних та інфекційних захворювань, психологічно і економічно ускладнює життя у своїй родині та в суспільстві. Науковці та практики активізують ресурси і зусилля щодо розробки нових технологій з попередження вживання психоактивних речовин, удосконалюють вже існуючих форми і методи роботи, впроваджують різноманітні авторські превентивні програми. Однак, ми можемо зробити висновок, що профілактична робота з підлітками проводиться безсистемно, нерегулярно, без урахування вікових особливостей, а самі фахівці та батьки, в багатьох випадках, фактично, виявляються не готовими до її активного проведення.

Тому виникає необхідність у створенні нових форм і методів соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки. Сприяття зменшенню вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів може, на нашу думку, створення програми, яка охоплює усі види профілактики на груповому та індивідуальному рівні.

Комфортним місцем для проведення соціально-педагогічної профілактичної роботи щодо вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів - є сам навчальний заклад. Проте не всі професійно-технічні навчальні заклади створюють відповідне навчально-виховне та розвивальне середовище, в якому можливе успішне досягнення ключових завдань особистісного розвитку учнів. Саме тому фахівцям, які організують профілактичну діяльність, необхідно створити максимально сприятливе середовище для проведення тренінгів, ігрових вправ, лекцій тощо.

При створенні профілактичної програми для підлітків професійно-технічних навчальних закладів, фахівці повинні враховувати, що таким учням притаманні певні характерологічні особливості. У них лише починає формуватись уявлення про свою нову роль дорослого студента, а не учня школи. Вона базується на тій моделі соціуму, яку підліток бачить у своєму оточенні, а також на враженнях, набутих від перегляду телевізійних передач, безконтрольного входження в інформаційно-комунікативне середовище, соціальну інформаційну мережу. Досить часто у таких ситуаціях «героєм» в очах учня стає асоціальна особистість, а цінності дворової групи однолітків можуть набути для нього найбільшого значення й залучити до вживання психоактивних речовин [4].

У зв'язку з цим при проведенні профілактичної роботи необхідно використовувати методи організації діяльності, в яких учні об'єднуються

статевих стосунків. Наявність статевих стосунків серед учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів I курсу – 43%, серед учнів II та III курсів – 52% [2].

Ми вважаємо, що такі дані є певним сигналом існування загрози для здоров'я молодого покоління, і соціального благополуччя суспільства в цілому, оскільки вживання психоактивних речовин, сприяє поширенню венеричних та інфекційних захворювань, психологічно і економічно ускладнює життя у своїй родині та в суспільстві. Науковці та практики активізують ресурси і зусилля щодо розробки нових технологій з попередження вживання психоактивних речовин, удосконалюють вже існуючих форми і методи роботи, впроваджують різноманітні авторські превентивні програми. Однак, ми можемо зробити висновок, що профілактична робота з підлітками проводиться безсистемно, нерегулярно, без урахування вікових особливостей, а самі фахівці та батьки, в багатьох випадках, фактично, виявляються не готовими до її активного проведення.

Тому виникає необхідність у створенні нових форм і методів соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки. Сприяття зменшенню вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів може, на нашу думку, створення програми, яка охоплює усі види профілактики на груповому та індивідуальному рівні.

Комфортним місцем для проведення соціально-педагогічної профілактичної роботи щодо вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів - є сам навчальний заклад. Проте не всі професійно-технічні навчальні заклади створюють відповідне навчально-виховне та розвивальне середовище, в якому можливе успішне досягнення ключових завдань особистісного розвитку учнів. Саме тому фахівцям, які організують профілактичну діяльність, необхідно створити максимально сприятливе середовище для проведення тренінгів, ігрових вправ, лекцій тощо.

При створенні профілактичної програми для підлітків професійно-технічних навчальних закладів, фахівці повинні враховувати, що таким учням притаманні певні характерологічні особливості. У них лише починає формуватись уявлення про свою нову роль дорослого студента, а не учня школи. Вона базується на тій моделі соціуму, яку підліток бачить у своєму оточенні, а також на враженнях, набутих від перегляду телевізійних передач, безконтрольного входження в інформаційно-комунікативне середовище, соціальну інформаційну мережу. Досить часто у таких ситуаціях «героєм» в очах учня стає асоціальна особистість, а цінності дворової групи однолітків можуть набути для нього найбільшого значення й залучити до вживання психоактивних речовин [4].

У зв'язку з цим при проведенні профілактичної роботи необхідно використовувати методи організації діяльності, в яких учні об'єднуються

статевих стосунків. Наявність статевих стосунків серед учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів I курсу – 43%, серед учнів II та III курсів – 52% [2].

Ми вважаємо, що такі дані є певним сигналом існування загрози для здоров'я молодого покоління, і соціального благополуччя суспільства в цілому, оскільки вживання психоактивних речовин, сприяє поширенню венеричних та інфекційних захворювань, психологічно і економічно ускладнює життя у своїй родині та в суспільстві. Науковці та практики активізують ресурси і зусилля щодо розробки нових технологій з попередження вживання психоактивних речовин, удосконалюють вже існуючих форми і методи роботи, впроваджують різноманітні авторські превентивні програми. Однак, ми можемо зробити висновок, що профілактична робота з підлітками проводиться безсистемно, нерегулярно, без урахування вікових особливостей, а самі фахівці та батьки, в багатьох випадках, фактично, виявляються не готовими до її активного проведення.

Тому виникає необхідність у створенні нових форм і методів соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки. Сприятливі зменшенню вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів може, на нашу думку, створення програми, яка охоплює усі види профілактики на груповому та індивідуальному рівні.

Комфортним місцем для проведення соціально-педагогічної профілактичної роботи щодо вживання психоактивних речовин учнями професійно-технічних навчальних закладів - є сам навчальний заклад. Проте не всі професійно-технічні навчальні заклади створюють відповідне навчально-виховне та розвивальне середовище, в якому можливе успішне досягнення ключових завдань особистісного розвитку учнів. Саме тому фахівцям, які організують профілактичну діяльність, необхідно створити максимально сприятливе середовище для проведення тренінгів, ігрових вправ, лекцій тощо.

При створенні профілактичної програми для підлітків професійно-технічних навчальних закладів, фахівці повинні враховувати, що таким учням притаманні певні характерологічні особливості. У них лише починає формуватись уявлення про свою нову роль дорослого студента, а не учня школи. Вона базується на тій моделі соціуму, яку підліток бачить у своєму оточенні, а також на враженнях, набутих від перегляду телевізійних передач, безконтрольного входження в інформаційно-комунікативне середовище, соціальну інформаційну мережу. Досить часто у таких ситуаціях «героєм» в очах учня стає асоціальна особистість, а цінності дворової групи однолітків можуть набути для нього найбільшого значення й залучити до вживання психоактивних речовин [4].

У зв'язку з цим при проведенні профілактичної роботи необхідно використовувати методи організації діяльності, в яких учні об'єднуються

в «малі групи», де вони набувають певного статусу. У таких штучно створених командах, кожен підліток має змогу показати себе лідером. Значний вплив на стиль групи мають індивідуально-психологічні особливості окремих її членів. У той же час будь-яка група несе на собі відбиток того виду діяльності, який формує певну спільність установок усіх її членів.

Під час створення профілактичних програм для підлітків схильних до вживання психоактивних речовин, необхідно робити акцент на формування загальної культури особистості. Адже вона здійснює розвивальні впливи на учня, посилюючи ресурси освітнього середовища й самої особистості, спрямовуючи її до гармонії, одухотвореності, саморозвитку та самоактуалізації.

Також необхідно орієнтуватись на потребу учнів професійно-технічних навчальних закладів в успіху. Учні, які не отримали за свої, нехай невисокі, проте хороші результати та старання певного заохочення, зовсім втрачають інтерес до навчання, здобуття професії. На думку Л. Собчик 30% учнів на погані оцінки дають тривожно-депресивну реакцію, намагаючись зняти нервово-психічну напруженість наркотичними речовинами. Відсутність позитивних переживань створює атмосферу нерозуміння і неприйняття, суб'єктивне відчуття «глухого кута» [1].

Через зовнішнє небажання гарно навчатись усі прагнуть перевірити свої когнітивні можливості, показати свою обізнаність в багатьох сферах життя, досягти високої соціальної оцінки. Однак, ця мотивація може знизитись за умов відсутності зовнішньої підтримки. Практика свідчить, що бажання учнів до самореалізації та розвитку власного «Я» за час навчання у навчальному закладі зростає і корелює з формуванням сприятливого уявлення про себе, в результаті чого юнацький конформізм та орієнтація на однолітків зменшуються, натомість підвищується орієнтація на власну індивідуальність. Саме ці якості є ключем, який допомагає фахівцю, що проводить соціально-педагогічну профілактичну роботу запобігти виникненню адиктивної поведінки у підлітків. У зв'язку з цим, та з метою запобігання учнями вживання психоактивних речовин, в професійно-технічному навчальному закладі повинні створюватись соціально-педагогічні умови для самовдосконалення учнів у фізичному, трудовому, інтелектуальному розвитку. Потрібно навчити учнів спеціальним прийомам роботи над собою: самопереконання, самопідбадьорювання, самосхвалення, самонаказ, самовладання, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоаналіз, самоконтроль, самозаохочення, планування, самозобов'язання, самохарактеристика.

Необхідно створювати соціально-педагогічні умови, які формуватимуть в учнів розуміння того, що саморозвиток потребує активного усвідомлення свого «Я», розвитку самосвідомості; навчать ефективно контактувати з навколишнім світом – розвивати світогляд,

в «малі групи», де вони набувають певного статусу. У таких штучно створених командах, кожен підліток має змогу показати себе лідером. Значний вплив на стиль групи мають індивідуально-психологічні особливості окремих її членів. У той же час будь-яка група несе на собі відбиток того виду діяльності, який формує певну спільність установок усіх її членів.

Під час створення профілактичних програм для підлітків схильних до вживання психоактивних речовин, необхідно робити акцент на формування загальної культури особистості. Адже вона здійснює розвивальні впливи на учня, посилюючи ресурси освітнього середовища й самої особистості, спрямовуючи її до гармонії, одухотвореності, саморозвитку та самоактуалізації.

Також необхідно орієнтуватись на потребу учнів професійно-технічних навчальних закладів в успіху. Учні, які не отримали за свої, нехай невисокі, проте хороші результати та старання певного заохочення, зовсім втрачають інтерес до навчання, здобуття професії. На думку Л. Собчик 30% учнів на погані оцінки дають тривожно-депресивну реакцію, намагаючись зняти нервово-психічну напруженість наркотичними речовинами. Відсутність позитивних переживань створює атмосферу нерозуміння і неприйняття, суб'єктивне відчуття «глухого кута» [1].

Через зовнішнє небажання гарно навчатись усі прагнуть перевірити свої когнітивні можливості, показати свою обізнаність в багатьох сферах життя, досягти високої соціальної оцінки. Однак, ця мотивація може знизитись за умов відсутності зовнішньої підтримки. Практика свідчить, що бажання учнів до самореалізації та розвитку власного «Я» за час навчання у навчальному закладі зростає і корелює з формуванням сприятливого уявлення про себе, в результаті чого юнацький конформізм та орієнтація на однолітків зменшуються, натомість підвищується орієнтація на власну індивідуальність. Саме ці якості є ключем, який допомагає фахівцю, що проводить соціально-педагогічну профілактичну роботу запобігти виникненню адиктивної поведінки у підлітків. У зв'язку з цим, та з метою запобігання учнями вживання психоактивних речовин, в професійно-технічному навчальному закладі повинні створюватись соціально-педагогічні умови для самовдосконалення учнів у фізичному, трудовому, інтелектуальному розвитку. Потрібно навчити учнів спеціальним прийомам роботи над собою: самопереконання, самопідбадьорювання, самосхвалення, самонаказ, самовладання, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоаналіз, самоконтроль, самозаохочення, планування, самозобов'язання, самохарактеристика.

Необхідно створювати соціально-педагогічні умови, які формуватимуть в учнів розуміння того, що саморозвиток потребує активного усвідомлення свого «Я», розвитку самосвідомості; навчать ефективно контактувати з навколишнім світом – розвивати світогляд,

в «малі групи», де вони набувають певного статусу. У таких штучно створених командах, кожен підліток має змогу показати себе лідером. Значний вплив на стиль групи мають індивідуально-психологічні особливості окремих її членів. У той же час будь-яка група несе на собі відбиток того виду діяльності, який формує певну спільність установок усіх її членів.

Під час створення профілактичних програм для підлітків схильних до вживання психоактивних речовин, необхідно робити акцент на формування загальної культури особистості. Адже вона здійснює розвивальні впливи на учня, посилюючи ресурси освітнього середовища й самої особистості, спрямовуючи її до гармонії, одухотвореності, саморозвитку та самоактуалізації.

Також необхідно орієнтуватись на потребу учнів професійно-технічних навчальних закладів в успіху. Учні, які не отримали за свої, нехай невисокі, проте хороші результати та старання певного заохочення, зовсім втрачають інтерес до навчання, здобуття професії. На думку Л. Собчик 30% учнів на погані оцінки дають тривожно-депресивну реакцію, намагаючись зняти нервово-психічну напруженість наркотичними речовинами. Відсутність позитивних переживань створює атмосферу нерозуміння і неприйняття, суб'єктивне відчуття «глухого кута» [1].

Через зовнішнє небажання гарно навчатись усі прагнуть перевірити свої когнітивні можливості, показати свою обізнаність в багатьох сферах життя, досягти високої соціальної оцінки. Однак, ця мотивація може знизитись за умов відсутності зовнішньої підтримки. Практика свідчить, що бажання учнів до самореалізації та розвитку власного «Я» за час навчання у навчальному закладі зростає і корелює з формуванням сприятливого уявлення про себе, в результаті чого юнацький конформізм та орієнтація на однолітків зменшуються, натомість підвищується орієнтація на власну індивідуальність. Саме ці якості є ключем, який допомагає фахівцю, що проводить соціально-педагогічну профілактичну роботу запобігти виникненню адиктивної поведінки у підлітків. У зв'язку з цим, та з метою запобігання учнями вживання психоактивних речовин, в професійно-технічному навчальному закладі повинні створюватись соціально-педагогічні умови для самовдосконалення учнів у фізичному, трудовому, інтелектуальному розвитку. Потрібно навчити учнів спеціальним прийомам роботи над собою: самопереконання, самопідбадьорювання, самосхвалення, самонаказ, самовладання, самообмеження, самонавіювання, самостимулювання, самоаналіз, самоконтроль, самозаохочення, планування, самозобов'язання, самохарактеристика.

Необхідно створювати соціально-педагогічні умови, які формуватимуть в учнів розуміння того, що саморозвиток потребує активного усвідомлення свого «Я», розвитку самосвідомості; навчать ефективно контактувати з навколишнім світом – розвивати світогляд,

сформують вміння опиратися на попередній життєвий досвід; сприятимуть прагненню здійснювати певну роботу над собою – своїми думками, почуттями, діями.

Ми вважаємо, що такий підхід до профілактики адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів дасть їм змогу успішно адаптуватися до нових умов, навчатися, перенавчатися, здобувати нові кваліфікаційні вміння, відповідати вимогам працедавців. Ці якості сприятимуть формуванню в молодих людей уміння усвідомлювати свою індивідуальність, активно прагнути до вдосконалення, керувати власними емоціями, думками та поведінкою. Володіючи, усіма рисами соціально зрілої особистості учні зможуть уникнути ризиків щодо формування адиктивної поведінки.

Список використаної літератури

- 1. Бакалюк О.** Молодь і психоактивні речовини: фактори ризику і захисту / Олег Бакалюк, Ніна Олійник // Психологія і суспільство : науковий журнал / гол. ред. Фурман Анатолій Васильович. – 2011. – №3. – С. 70 – 95.
- 2. Журавель Т. В.** Сутність та види соціально-педагогічної профілактики ВЛІ-інфекції серед неповнолітніх засуджених / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Метод. журнал. – 2012. – № 2. – С. 62 – 69.
- 3. Звіт з моніторингу та оцінки** пілотної моделі, спрямованої на відпрацювання системи надання профілактичних послуг підліткам груп ризику та підліткам, уразливим щодо інфікування ВЛІ в м. Києві. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка 2013. – 48 с.
- 4. Кривоногова О. В.** Психологічні чинники виникнення у підлітків опійної наркоманії та її корекція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Кривоногова О. В. – Одеса : Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2010. – 24 с.
- 5. Ризикова поведінка: Посібник** / Т. Ф. Алексеєнко, С. В. Кушнарьов. – Вінниця : ТОВ «Фірма Планер», 2013. – 172 с.
- 6. Соціальна педагогіка: словник-довідник** / Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Зверєва І. Д. та ін.; за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко – Вінниця : ТОВ «Планер», 2009. – 468 с.
- 7. Усенкова Е. В.** Деструктивные изменения личности в генезисе аддиктивного поведения подростков / Усенкова Екатерина Владимировна // Апробация : научно-практический журнал. - Махачкала, 2013. - № 6 (9). - С. 79 – 83.

Спіріна Т. П., Качан А. В. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів

Непросте економічне становище країни, катастрофа колишнього світогляду й несформованість нового призводить до труднощів і внутрішніх конфліктів. Особливо вразливою групою є – учні професійно-технічних навчальних закладів. Це пов'язано з особливостями

сформують вміння опиратися на попередній життєвий досвід; сприятимуть прагненню здійснювати певну роботу над собою – своїми думками, почуттями, діями.

Ми вважаємо, що такий підхід до профілактики адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів дасть їм змогу успішно адаптуватися до нових умов, навчатися, перенавчатися, здобувати нові кваліфікаційні вміння, відповідати вимогам працедавців. Ці якості сприятимуть формуванню в молодих людей уміння усвідомлювати свою індивідуальність, активно прагнути до вдосконалення, керувати власними емоціями, думками та поведінкою. Володіючи, усіма рисами соціально зрілої особистості учні зможуть уникнути ризиків щодо формування адиктивної поведінки.

Список використаної літератури

1. Бакалюк О. Молодь і психоактивні речовини: фактори ризику і захисту / Олег Бакалюк, Ніна Олійник // Психологія і суспільство : науковий журнал / гол. ред. Фурман Анатолій Васильович. – 2011. – №3. – С. 70 – 95.
2. Журавель Т. В. Сутність та види соціально-педагогічної профілактики ВІЛ-інфекції серед неповнолітніх засуджених / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка: теорія та практика : Метод. журнал. – 2012. – № 2. – С. 62 – 69.
3. Звіт з моніторингу та оцінки пілотної моделі, спрямованої на відпрацювання системи надання профілактичних послуг підліткам груп ризику та підліткам, уразливим щодо інфікування ВІЛ в м. Києві. – К. : Укр. ін-т соц. дослідж. ім. О. Яременка 2013. – 48 с.
4. Кривоногова О. В. Психологічні чинники виникнення у підлітків опійної наркоманії та її корекція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Кривоногова О. В. – Одеса : Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2010. – 24 с.
5. Ризикова поведінка: Посібник / Т. Ф. Алексеєнко, С. В. Кушнарьов. – Вінниця : ТОВ «Фірма Планер», 2013. – 172 с.
6. Соціальна педагогіка: словник-довідник / Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Зверєва І. Д. та ін.; за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко – Вінниця : ТОВ «Планер», 2009. – 468 с.
7. Усенкова Е. В. Деструктивные изменения личности в генезисе аддиктивного поведения подростков / Усенкова Екатерина Владимировна // Апробация : научно-практический журнал. - Махачкала, 2013. - № 6 (9). - С. 79 – 83.

Спіріна Т. П., Качан А. В. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів

Непросте економічне становище країни, катастрофа колишнього світогляду й несформованість нового призводить до труднощів і внутрішніх конфліктів. Особливо вразливою групою є – учні професійно-технічних навчальних закладів. Це пов'язано з особливостями

підліткового та юнацького віку, для якого характерними є вікові психологічні труднощі. Для цього періоду надзвичайно актуальною є необхідність соціальної ідентифікації, вибору системи цінностей, вибору життєвого шляху, значимих дорослих, професійне самовизначення.

У статті авторами висвітлено взаємозв'язок між поняттями «ризикована поведінка» та «адиктивна поведінка», охарактеризовано підлітків груп ризику й розкрито причини виникнення адиктивної поведінки серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. Через почуття невизнаності в дорослому світі, підліток намагається проявити себе в референтній для нього групі, за допомогою різних адиктивних агентів, до яких належать: психоактивні речовини, що здатні змінити психічний стан. Це призводить до психічної та фізичної залежності, що є фундаментом адиктивної поведінки особистості. Саме тому авторами наголошується на необхідності створення програми з профілактики адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: адиктивна поведінка, ризикована поведінка, профілактика, психоактивні речовини, учні професійно-технічних навчальних закладів.

Спирин Т. П., Качан А. В. Социально-педагогическая профилактика аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений

Непростое экономическое положение страны, крушение прежнего мировоззрения и несформированность нового приводит к трудностям и внутренним конфликтам. Особенно уязвимой группой являются – учащиеся профессионально-технических учебных заведений. Это связано с особенностями подросткового и юношеского возраста, для которого характерны возрастные психологические трудности. Для этого периода чрезвычайно актуальна необходимость социальной идентификации, выбора системы ценностей, выбора жизненного пути, значимых взрослых, профессиональное самоопределение.

В статье авторами рассмотрены взаимосвязь между понятиями «рискованное поведение» и «аддиктивное поведение», охарактеризованы подростки групп риска и раскрыты причины возникновения аддиктивного поведения среди учащихся профессионально-технических учебных заведений. Через чувство непризнанности во взрослом мире, подросток пытается проявить себя в референтной для него группе, с помощью различных адиктивных агентов, к которым относятся: психоактивные вещества, способные изменить психическое состояние. Это приводит к психической и физической зависимости, является фундаментом аддиктивного поведения личности. Именно поэтому авторами подчеркивается необходимость создания программы по профилактике аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений.

підліткового та юнацького віку, для якого характерними є вікові психологічні труднощі. Для цього періоду надзвичайно актуальною є необхідність соціальної ідентифікації, вибору системи цінностей, вибору життєвого шляху, значимих дорослих, професійне самовизначення.

У статті авторами висвітлено взаємозв'язок між поняттями «ризикована поведінка» та «адиктивна поведінка», охарактеризовано підлітків груп ризику й розкрито причини виникнення адиктивної поведінки серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. Через почуття невизнаності в дорослому світі, підліток намагається проявити себе в референтній для нього групі, за допомогою різних адиктивних агентів, до яких належать: психоактивні речовини, що здатні змінити психічний стан. Це призводить до психічної та фізичної залежності, що є фундаментом адиктивної поведінки особистості. Саме тому авторами наголошується на необхідності створення програми з профілактики адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: адиктивна поведінка, ризикована поведінка, профілактика, психоактивні речовини, учні професійно-технічних навчальних закладів.

Спирин Т. П., Качан А. В. Социально-педагогическая профилактика аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений

Непростое экономическое положение страны, крушение прежнего мировоззрения и несформированность нового приводит к трудностям и внутренним конфликтам. Особенно уязвимой группой являются – учащиеся профессионально-технических учебных заведений. Это связано с особенностями подросткового и юношеского возраста, для которого характерны возрастные психологические трудности. Для этого периода чрезвычайно актуальна необходимость социальной идентификации, выбора системы ценностей, выбора жизненного пути, значимых взрослых, профессиональное самоопределение.

В статье авторами рассмотрены взаимосвязь между понятиями «рискованное поведение» и «аддиктивное поведение», охарактеризованы подростки групп риска и раскрыты причины возникновения аддиктивного поведения среди учащихся профессионально-технических учебных заведений. Через чувство непризнанности во взрослом мире, подросток пытается проявить себя в референтной для него группе, с помощью различных адиктивных агентов, к которым относятся: психоактивные вещества, способные изменить психическое состояние. Это приводит к психической и физической зависимости, является фундаментом аддиктивного поведения личности. Именно поэтому авторами подчеркивается необходимость создания программы по профилактике аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений.

підліткового та юнацького віку, для якого характерними є вікові психологічні труднощі. Для цього періоду надзвичайно актуальною є необхідність соціальної ідентифікації, вибору системи цінностей, вибору життєвого шляху, значимих дорослих, професійне самовизначення.

У статті авторами висвітлено взаємозв'язок між поняттями «ризикована поведінка» та «адиктивна поведінка», охарактеризовано підлітків груп ризику й розкрито причини виникнення адиктивної поведінки серед учнів професійно-технічних навчальних закладів. Через почуття невизнаності в дорослому світі, підліток намагається проявити себе в референтній для нього групі, за допомогою різних адиктивних агентів, до яких належать: психоактивні речовини, що здатні змінити психічний стан. Це призводить до психічної та фізичної залежності, що є фундаментом адиктивної поведінки особистості. Саме тому авторами наголошується на необхідності створення програми з профілактики адиктивної поведінки учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Ключові слова: адиктивна поведінка, ризикована поведінка, профілактика, психоактивні речовини, учні професійно-технічних навчальних закладів.

Спирин Т. П., Качан А. В. Социально-педагогическая профилактика аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений

Непростое экономическое положение страны, крушение прежнего мировоззрения и несформированность нового приводит к трудностям и внутренним конфликтам. Особенно уязвимой группой являются – учащиеся профессионально-технических учебных заведений. Это связано с особенностями подросткового и юношеского возраста, для которого характерны возрастные психологические трудности. Для этого периода чрезвычайно актуальна необходимость социальной идентификации, выбора системы ценностей, выбора жизненного пути, значимых взрослых, профессиональное самоопределение.

В статье авторами рассмотрены взаимосвязь между понятиями «рискованное поведение» и «аддиктивное поведение», охарактеризованы подростки групп риска и раскрыты причины возникновения аддиктивного поведения среди учащихся профессионально-технических учебных заведений. Через чувство непризнанности во взрослом мире, подросток пытается проявить себя в референтной для него группе, с помощью различных адиктивных агентов, к которым относятся: психоактивные вещества, способные изменить психическое состояние. Это приводит к психической и физической зависимости, является фундаментом аддиктивного поведения личности. Именно поэтому авторами подчеркивается необходимость создания программы по профилактике аддиктивного поведения учащихся профессионально-технических учебных заведений.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, рискованное поведение, профилактика, психоактивные вещества, учащиеся профессионально-технических учебных заведений.

Spirina T. P., Kachan A. V. Socio-pedagogical prevention of addictive behavior of vocational schools students

In terms of transformation processes in the Ukrainian society, the problem of mass attraction of young people to the use of drugs, alcohol and tobacco, resulting in irreparable damage to health, degradation of personality, disintegration of the family and so forth, becomes of great importance.

Difficult economic situation of the country, collapse of former conception of the world and immaturity leads to new problems and internal conflicts. Especially vulnerable are students of vocational schools. This is due to age-related behavior of the adolescents and youth, which is characterized by psychological difficulties. The need for social identification, choice of values, as well as of the life path, significant adults and professional self-determination is extremely important in this period.

The article highlights the interrelation between the concepts of «risk behavior» and «addictive behavior», describes adolescents of risk groups and discloses the causes of addictive behavior among students of vocational schools. Due to the feeling of unacknowledgment in the adult world, adolescents try to prove themselves in their reference group by using various addictive agents, including psychoactive substances that can change their mental state. This leads to mental and physical dependence, which is the foundation of addictive person's behavior. There is an opinion that the most successful strategy of reducing the use of psychoactive substances by adolescents and control of socially dangerous diseases such as alcoholism, drug addiction, toxicomania is prevention. For this reason authors emphasize the need to create a program for the prevention of addictive behavior of students of vocational schools.

Key words: addictive behavior, risk behavior, prevention, psychoactive substances, students of vocational schools.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Безпалько О. В.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, рискованное поведение, профилактика, психоактивные вещества, учащиеся профессионально-технических учебных заведений.

Spirina T. P., Kachan A. V. Socio-pedagogical prevention of addictive behavior of vocational schools students

In terms of transformation processes in the Ukrainian society, the problem of mass attraction of young people to the use of drugs, alcohol and tobacco, resulting in irreparable damage to health, degradation of personality, disintegration of the family and so forth, becomes of great importance.

Difficult economic situation of the country, collapse of former conception of the world and immaturity leads to new problems and internal conflicts. Especially vulnerable are students of vocational schools. This is due to age-related behavior of the adolescents and youth, which is characterized by psychological difficulties. The need for social identification, choice of values, as well as of the life path, significant adults and professional self-determination is extremely important in this period.

The article highlights the interrelation between the concepts of «risk behavior» and «addictive behavior», describes adolescents of risk groups and discloses the causes of addictive behavior among students of vocational schools. Due to the feeling of unacknowledgment in the adult world, adolescents try to prove themselves in their reference group by using various addictive agents, including psychoactive substances that can change their mental state. This leads to mental and physical dependence, which is the foundation of addictive person's behavior. There is an opinion that the most successful strategy of reducing the use of psychoactive substances by adolescents and control of socially dangerous diseases such as alcoholism, drug addiction, toxicomania is prevention. For this reason authors emphasize the need to create a program for the prevention of addictive behavior of students of vocational schools.

Key words: addictive behavior, risk behavior, prevention, psychoactive substances, students of vocational schools.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2016 р.

Прийнято до друку 29.02.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Безпалько О. В.